

SU SPORLARININ TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ ÖNEMİ

Çetin ÖZTÜRK
Türkiye Kürek Federasyonu Başkanı

ÖZET

Bir kara toplumu olan Türklerin Orta Asya'dan batıya göçleri 1000'li yıllar veya 1071 Malazgirt Savaşı olarak tespit edilmiştir. Türklerin denizle buluşmaları da bu tarihleri gösterir. Bunu 1090 yılında Koyun Adaları açıklarında yapılan ilk deniz savaşından anlayabiliriz. Anadolu'ya girdikten 19 yıl sonra Çaka Bey'in komutasındaki Türk Donanması 17 çektiri ve 33 yelkenliden oluşan donanma gücü ile 1090 yılının 19 Mayıs'ında Bizans Donanması ile karşı karşıya geldi ve neticede Bizans Donanması'nın kaçıp kurtulan 5-6 geminin dışında diğer gemiler ya batırıldı veya esir alındı. İlk deniz savaşımız zaferle sonuçlanmıştı. Bu savaşı takip eden dönem içinde, Midilli, Sisam, Sakız gibi adalar alınarak Ege daha Osmanlı'dan önce bir Türk denizi haline geldi.

Bu hızla en kısa sürede Osmanlı'nın da gücü ile dünyanın en büyük donanmaları ve deniz ticaret filolarına haiz olmamız gerekirken şu neden istenen, arzulanan ve olması gereken noktada değiliz ve neler yapmalıyız? Su sporlarının Türk denizciliğindeki önemi ve yeri nedir? Gibi sorulara cevap aranılacak ve konu ile ilgili bilgiler aktarılacaktır.

OSMANLI VE CUMHURİYET DENİZ TİCARET EKONOMİSİ

Anadolu'ya girişle beraber yerleşik düzene geçen Türk toplumunda giderek toprak ve tarımsal üretim öne çıkmaya başlar. Osmanlı'da da yüzyıllarca toprağa bağlı yaşam hakim olmuştur. Denizciliğe fetih amacıyla donanma kurmak amacıyla önem verilmiştir. Ancak bu donanmalarda görevli denizciler genelde devşirmelerden oluşturulmuş. Türk halkının ticaret anlayışı tarıma dayalı olarak gelişmiştir. Osmanlı'da sistem 1550'lere kadar gayet başarılı yürürken, bu tarihten başlayarak statik dengelerinin bozulduğunu görüyoruz. Bozulmanın iç çelişkilerden çok dış etkenlere dayandığını belirten Koray Başal ise bunları şu maddeler altında topluyor: kapitalizmin doğuşu, merkantilist ekonomik görüşlerin ortaya çıkışı, büyük buhranın doğurduğu fiyat hareketliliği, altın ve gümüşün Amerika kıtasından Avrupa'ya gelişi (Osmanlı parasının değerini etkilemiştir)... Fakat bu sorunların ileride iç sorunlarla desteklendiği de açıktır.

Yılmaz Karakoyunlu ise Türklerin, Anadolu insanının ekonomik açıdan azınlıkların elinde oyuncak olmasını şöyle açıklıyor: "İslamiyet'in 'mütevakkil karakteri' ve tasavvufi değerleri Ahilik kurumu bünyesinde en zengin ve en geniş ölçekte uygulama fırsatı kazanmıştı. Bir lokma, bir hırka felsefesi ile ticari çıkar kavramı çelişiyor ve bu çelişkide felsefi rahatlık tercih ediliyordu. Bu kurumların rekabetçi nitelik yaratmayan eğitim modeli vardı." Artık yeni bir dünya doğmaya başlamıştı ve bir dönem Anadolu'yu baştan sona imar eden ve toplumsal barışın oluşturulmasında büyük katkıları olan bu kültür, bu yeni dünyayı içine sindiremiyordu. Halbuki bu kültür ve Osmanlı öncesi Anadolu'ya girişten 50 yıl sonra Ege Türk denizi haline gelmişti.

Bu ortam içerisinde ayrıca 15. yy.'dan sonra İspanya'dan göç eden Museviler de "yeni tüccar" anlayışını rekabet anlayışını da beraberlerinde getiriyorlardı. Ahilik kavramı içerisinde yaşayan Anadolu'da rekabetin tohumlarını atan bu insanların, ekonomiyi neredeyse tamamen kontrol altına alması çok uzun zaman almadı. Deniz ticareti tamamen azınlıkların eline geçmişti.

Gelişme döneminde üç kıtaya yayılma ve dünyaya hükmetmenin verdiği özgüvenle önce batının yeni çehresine ilgisiz kalmayı tercih eden Osmanlı zaman geçtikçe, yeniden doğmakta olan bu dünyaya yüzünü çevirmeye başlar ancak geç kalınmıştır. Kapütülasyonlar da işi cabası.

Yıllardır süren savaşlar, birinci dünya savaşı yenilgisi, işgal orduları, sefalet, milli kurtuluş savaşı ve sonunda Lozan.

Türkiye Cumhuriyeti ekonomik yönden çok güç koşullar altında kurulmuştur. Geçimini en ilkel yöntemlerle tarımdan sağlamaya çalışan yoksul ve eğitimsiz bir halk, yerli ürünler yerine ithal malları korumayı amaçlayan bir gümrük rejimi, demir ve deniz yolları ile en önemli sektörlerde faaliyet gösteren yabancı şirketler, devlet borçlarının tahsili için kurulan Düyun-u Umumiye, ticareti ellerinde tutan azınlıkların ülkeyi terk etmesi ve

yerlerine çiftçi Türkler'in gelmesi, kalifiye eleman yetersizliği, kültürel ve teknolojik düzeyin düşüklüğü, ülkenin ekonomik düzensizliği hep cumhuriyetin devraldığı mirasın parçalarıdır.

Bir temmuz 1926'da Lozan anlaşmasının verdiği hakka dayanarak, Türk limanları arasında yalnız Türk gemileri eşya ve yolcu taşıma hakkına sahip olmuştur. Bir ülkenin, kendi limanları arasındaki yük ve yolcu taşıma hakkı, sadece o ülkenin devletine aittir. Buna kabotaj hakkı denir. Kabotaj hakkının elde edilmesiyle birlikte tersanelerimiz etkin biçimde çalışmaya başlamış ve deniz ticaret filomuzun kapasitesi artmaya başlamıştır. Bu arada Türk armatörlere verilen çeşitli teşviklerle özel sektöre ait gemi inşa ve işletmeciliği teşvik edilmiştir. Bu sayede 1923 de 35 bin ton olan ve kapasitesi 1929 da 102 bine ulaşmıştır. Türkiye karasularında liman ve iskelelerimiz arasında yük ve yolcu taşımacılığı hakkı büyük ölçüde 1941 de kurulan Devlet Deniz Yolları Genel Müdürlüğü ne verilmiştir. Bu arada bazı özel teşebbüse ait tekneler, azda olsa bu taşımacılığa katkıda bulunmuşlardır. Planlı döneme geçilmesiyle birlikte, ülkemizde deniz ticareti ciddi olarak ele alınmış ve hedefler tayin edilmiştir. Bu hedeflerin başlıcası ithal ve ihraç ürünlerimizin Türk gemileri ile taşınarak yabancı bandıralı gemilere daha az navlun ödenmesidir. Ancak hedeflenen seviyeye ulaşamamakla beraber, önceki yıllara göre önemli sayılabilecek kapasite artışı olmuştur. Son 20 yılda Türk Deniz Ticaret Filosu hatırı sayılır bir gelişme göstermiştir. Ama yine de Deniz Ticaret Filomuz veya Türk Denizciliği Dünya Denizciliğinde arzulanan yerde değildir.

DENİZCİLİĞİMİZİN GELİŞMESİNDE SU SPORLARININ ROLÜ

Ben Türkiye Kürek Federasyonu Başkanı olarak ağırlıklı olarak kürek sporundan örnekler vereceğim. Deniz sporları yelken ve kürek yarışları 1913 yılından önce düzensiz olarak yapılmaktaydı.

Osmanlı döneminde, boğazda yalısı olanların tek ulaşım aracı kürekli tekneler olduğundan, Osmanlıda da kayıkçı dernekleri, kürekçi dernekleri, bunların meslek odaları bulunuyordu. Saray'da mesaisini bitirmiş boğazda yalısı olan üst düzey memurlar veya yine yalısı olan esnaf arasında mesai bitiminden sonra boğazda kıyasıya bir yarış yaşanmış. Hatta bazen öyle olurmuş ki, şimdiki futbolcu transferi gibi çok yüksek ücretlerle bir kayıktan diğerine kürekçi transferleri olurmuş.

Teknelerde kürek kullanımı milattan önceki yıllara dayanır. İnsanoğlu, deniz yolculuklarında, seyahat etmek veya savaşmak amacıyla kısa mesafede yelkenli teknelerle nazaran avantajlı olan kürekli tekneleri kullanmıştır. Yelkenli teknelerle rüzgâra göre hareket eder, rüzgâra karşı hareketinizde kısa bir mesafeyi kat etmek için çok uzun mesafeler yelken yapmak zorunda kalırsınız. Hâlbuki kürek çekerek hedefinize direkt olarak ulaşırsınız. Yine tarih öncesindeki kayıtlara bakıldığında aslında kürekli tekneler sadece kısa mesafelerde kullanılmamıştır. Vikingler, Baltık Denizi'nden yola çıkarak, Manş Denizi'ne, Atlantik Okyanusu'na, Akdeniz'e, Ege'ye, hatta Karadeniz'e bile ulaştıklarını biliyoruz. Kürekli teknelerde yelken kullanımı da yaygın olarak yer almıştır.

İlk kürek yarışları 15.yy'da Venedik'te ve İngiltere'de başlamıştır. Tabii ulaşımın büyük çoğunluğu gemilerle yapıldığı ve o zamanlarda henüz buharlı veya motorlu gemiler icat edilmediği için bütün tekneler kürekçilerle idare ediliyordu. Kürekçilik, ayrı bir meslek gurubuydu. Kendi dernekleri, meslek odaları, birlikleri vardı. İşte o zamanlarda bu dernekler arasında da rekabet vardı. Kim malı bir noktadan öbürüne en güvenli ve en hızlı bir şekilde nakil edebilecekti. İşte bu çekişmeler bir rekabet ve bunun da ölçülebilmesi için yarışmalar düzenlenmeye başlandı. Tabii ki, bu yarışmalarda halk da kimin kazanacağı üzerine iddiaya girer ve bu yarışlarda büyük paralar dönerdi.

İlk resmi sportif kürek yarışları ise 17.yy'da İngiltere'de Henley'de yapılmaya başlanmış. O yarış bugün dahi ananevi olarak düzenlenmektedir. Tamamen aristokratların yer aldığı organizasyonda, seyircilerin erkekler için şapka takma, bayanlar için ise etek giyme mecburiyeti bile vardır.

Ülkemizde ise ilk resmi sportif kürek yarışları 18. yy'a Salacak'ta yapılmıştır. O zamanki yarış tekneleri sandala benzer, biraz daha ince, dümencisi olan, ama kürekleri için dirsekleri olmayan. Yani kürekler küpeşteye yaslanarak ve iskarmoza bağlanarak çekilirdi. Bazı kürek yarışlarına sadrazamın kürekçilerinin de girdiği kayıtlarda rastlanmaktadır.

Kürek tarihini fazla uzatmadan günümüze gelirsek, kürek sporu cumhuriyet döneminden önce 1913 yılında kurulan Denizcilik Federasyonu altında, yüzme ve yelken ile birlikte yürütülmekteydi. Cumhuriyet döneminden sonra ise 1957 yılında Kürek Federasyonu ayrı bir federasyon olarak görevine başladı. Bugün de hala görevini sürdürmektedir.

Kürek sporu insanları hem bedenlen, hem de ruhen güçlendirir. Dayanıklılık verir, dayanma gücü verir.

Kürek sporu tüm adale gruplarını eş zamanlı olarak çalıştıran tek spor dalıdır. Her bir kürekte, hem ayak, hem kol, hem karın, hem sırt adaleleri çalışır. Biraz düşünersek diğer spor branşlarından sadece bir kaçında bu ancak mümkün olabilir. Bir diğer önemli konu ise kürek sporunda sporcu her bir tek kürek çekişinde maksimum 35 kg'lık bir ağırlık kaldırma gücü harcamaktadır. Dolayısıyla her bir küreği çekmek için çok büyük bir güce gerek yoktur. Ancak burada önemli olan bu küreği hep aynı performansta sürekli çekebilmektir. Yani 35 kg'yi arka arkaya 100 kere, 300 kere veya 10 000 kere çekmek önemlidir. Aslında kürek yarışları 2000 metre olduğu için ve bir kürek yarışında ortalama çekilen kürek sayısı 200 kez olduğundan bu 35kg'lik gücü bir yarışta başarılı olmak için en az 200 kez çekebiliyor olmak gerekir.

Bu neyi getirir biliyor musunuz? Dayanıklılığı. Gördüğünüz gibi bir kürek çekmek için maksimum 35 kg'lık bir güç harcıyorsunuz. Daha az da harcaabilirsiniz. O zaman tekneniz daha yavaş veya daha az mesafe gidecektir. Ama biz maksimumdan dahi yola çıksak 35 kg fazla bir yük değildir. Bir halterci bir kerede 140 kg veya üzerinde ağırlık kaldırmak zorunda kalabilir. O zaman da metabolizmada çeşitli farklılıklar olur. Kürek sporu ise size ömür boyu dayanıklılık kazandıracak bir spordur. Bayanlar için de şişkin adale yapmadan uzun adale ile dayanıklılık kazandıran nadir sporlardan biridir.

Ruhen kazandırdığı ise birçok avantajı vardır. Öncelikle bir kürek yarışında başarılı olmak için hep aynı tempoda ve aynı kuvvette sürekli aynı hareketi yapmak zorunda olduğunuzdan bu bir öğretilerdir. Hayatta da hep aynı şeyleri yaparız ve bu zaman zaman bizim canımızı sıkar. Ama şunu unutmayalım ki, tekrar yaptıkça daha mükemmel ve başarıya ulaşma şansımız artacaktır. Kürek bize bu inancı verir ve yaptığımız her işte sebat ederiz. Bir diğer konu ise kürek sporunda yarışmalar biraz önce de bahsettiğim gibi 2000 metre üzerinden yapılır. Yarışın son metrelerinde vücudtaki laktat asit salgısı 15 milimolün üstüne çıkar ve beyin adalelere artıktır çekme komutunu verir. Ancak yarışın son metrelerindedir ve yarışı bırakamazsınız. İşte hayatta da böyledir. Bazen öyle zor anlarınız olabilir ki, bıraksanız kaybedersiniz. Kürek sporu size zor anınızda dahi bırakmamayı öğretir. İşte tüm bunlar için kürek sporunu yapmalısınız. Hem bayanlar hem de erkekler.

—Kaç yaşında yapılabilir, nelere dikkat edilmeli?

Kürek sporuna başlamanın en uygun yaşı 12'dir. Bundan sonra da ömür boyu kürek çekilebilir. Bugün ülkemizde 45–50 yaşlarında veteran sporcular olduğu gibi uluslararası alanda 80 yaşında kürek çekenler dahi görüyoruz.

Yarışmacı olmak için veya olimpiyatlara katılmayı hedefliyorsanız küreğe en geç başlama yaşı 16'dır. Zaman zaman 18 yaşından sonra başlayıp başarı kazanmış sporcular da biliyoruz. Ancak bu sporcular istisnadır.

Sadece spor yapmak için kürek çekmek istiyorsanız eğer, o zaman bunun yaşı yoktur. Her yaşta insan istediği zaman kürek sporuna başlayabilir. Ülkemizde de bir çok kürek kulübü spor yapmak isteyen kişilere yönelik zaman zaman eğitim programları düzenliyor.

Dikkat edilmesi gerekenler ise, bir kere kesinlikle yüzme bilmek gerekir. Ayrıca benden size tavsiye henüz hiç kürek çekmemiş iseniz, kürek çekmek için tek çifte'yi yani tek başına bilinen tekneyi seçmeyin. Çünkü devrilmeniz kaçınılmazdır.

Kürek sporu açık hava ve doğa sporudur. Günümüzde insanlar fitness center'larda kapalı salonlarda spor yapmaya çalışmaktalar, kürek sporu onların suyla kaynaşması, daha pozitif olmaları, temiz hava almaları açısından da bence tavsiye edilmelidir.

Tüm bunların dışında her ne kadar ülkemizde çok popüler olmasa da kürek sporu dünya çok popülerdir. Bugün olimpiyatlara atletizmden sonra en çok sporcu kürek branşında katılmaktadır. 2004 Sydney'de kürek yarışlarını izlemeye 55 bin seyirci, 2008'de Atina'da ise 50 bin seyirci gelmişti. Almanya, İngiltere ve ABD'de ayrı ayrı 100 binin üzerinde lisanslı kürekçi bulunmaktadır. Bu ülkelerde kürek urusu ile okuyan sporcular binlercedir. Bizden de 2004 yılında Polonya'nın Poznan kentinde 23 yaş altı dünya şampiyonu olan Emre Vural ABD'de üniversiteyi burslu olarak okumaktadır.

Belki bilmiyorsunuz ama İstanbul'da 12 toplam tüm Türkiye'de 27 kürek kulübü var. Mutlaka size yakın bir kulüp vardır. Çocuğunu yüzme sporuna yazdırmak için para ödemek zorundasınız. Tenis oynatmak için para ödemek zorundasınız. Ama kürek çektirmek için kulüpler sizden herhangi bir para talep etmeyecektir. Gördüğünüz gibi kürek sporunu yapmak veya çocuklarınıza yaptırmak için birçok sebebimiz var.

En önemlisi Türk gençliğini su ile kaynaştırmaktadır. Fethiye Belediye Başkanı Behçet Saatçı ile yaptığım bir sohbet, dertli dertli “ya bizim bütün sahillerin damatları” demişti. Ben de anlam veremeyip “Allah Allah neden o?” deyince başladı anlatmaya; “eskiden sırtımızı denize dönmüşüz. Atalarımız tarımla uğraştıkları için münbit topraklar da iç kesimlerde olduğu için sahillerle pek ilgilenmemişler. Çocuklara mal ayrımı yapılırken de verimli topraklar erkek çocuklarına, verimsiz sahil toprakları da kız çocuklarına verilmiş. Şimdi ise damatlar

köşeyi döndü” Başkan Saatçı’nın verdiği örnekler artırılabilir. Örneğin Burdur gölünün kenarında koca bir şehir vardır. Ama koca gölde bir sandal bile yoktur. Gördüğünüz gibi, İslamiyet, ahilik, tarım, dünyanın gelişim konjektürünü kaçırmak denizciliğimizi de geri bırakmıştır. Şimdi insanlarımızı denizle suyla kaynaştırmak için su sporlarına her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır.

Türkiye Kürek Federasyonu’nun hedefleri de;
Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde denize kıyısı olan her şehirde, su sporları kulübü kurdurmak, kayıkthane yaptırmak, kürek sporunun ve denizciliğin ulusal yaygınlaşmasını sağlamaktır.

Umarım sizde rüzgârın estiği yöne değil de, teknenizin kürekleriyle hedeflediğiniz noktaya en kısa sürede ulaşırsınız.

KAYNAKÇA

- 1)Türk Ekonomisinde Çağdaşlaşma Süreci, Yılmaz KARAKOYUNLU
- 2)Türkiye Ekonomisi, Doç. Dr. Koray BAŞAL